

КРЕАТИВНОСТА ВО НАСТАВАТА ПО АНГЛИСКИ ЈАЗИК КАКО СТРАНСКИ ЈАЗИК

Лела Ивановска

доцент, Факултет за Информатички и Комуникациски Технологии, Битола
lela_bt@yahoo.com

Апстракт

Со промените во образовниот систем и во наставниот процес за подобрување на квалитетот на образованието се наметнува и потребата од осовременување, како и од креативно пристапување кон наставата по Англиски јазик. Креативниот пристап кон наставата по Англиски јазик е од голема важност бидејќи студентите стануваат активни субјекти и полесно го совладуваат јазикот. Воведувањето на посовремена образовна технологија доведува до модерна и креативна настава по Англиски јазик. Компјутеризацијата нуди возбудливи нови можности и предизвици за учење. Интернетот ги надополнува изворите и материјалите што им се достапни на наставниците и студентите, нуди најразлични податоци и можности за истражување, како и моќни и разновидни начини кои може да се инкорпорираат во процесот на учење. Употребата на ИТ во јазичната настава, во која компјутерот има централна улога, опфаќајќи различни софтверски апликации, претставува доста иновативен и привлечен метод на работа како за студентите така и за наставниците. Овој труд има за цел да даде еден нов поглед за начинот на концепирање на наставниот процес со примена на креативни наставни техники за подобро совладување на јазичните вештини во изучувањето на Англискиот јазик како странски јазик. Исто така, ќе се добијат и одредени практични сознанија, а со цел подобрување на наставата по Англиски јазик.

Клучни зборови: *креативност, Англиски јазик, креативни техники, студенти*

Вовед

Во Република Северна Македонија сè почесто се зборува за промени во образовниот систем, за промени во наставниот процес, со цел да се подобри квалитетот на образованието. Со промените се наметнува и потребата од осовременување, како и од креативно пристапување кон наставата по Англиски јазик. Креативниот пристап кон наставата по Англиски јазик е од голема важност бидејќи студентите стануваат активни субјекти и полесно го совладуваат јазикот. Воведувањето на посовремена образовна технологија доведува до модерна и креативна настава по Англиски јазик. Компјутеризацијата нуди возбудливи нови можности и предизвици за учење. Интернетот ги надополнува изворите и материјалите што им се достапни на наставниците и студентите, нуди најразлични податоци и можности за истражување, како и моќни и разновидни начини кои може да се инкорпорираат во процесот на учење. Употребата на

ИТ во јазичната настава, во која компјутерот има централна улога, опфаќајќи различни софтверски апликации, претставува доста иновативен и привлечен метод на работа како за студентите така и за наставниците. Ова има особена примена во усовршување на јазичните вештини, како и во употреба на јазикот во комуникативна функција. Активностите на наставникот во наставата по јазични вештини треба да бидат насочени кон создавање и развивање на способностите на студентите за комуникативна примена на јазичните знаења. Студентите се носители на активностите на часот и задачите треба да се блиски до нивното јазично искуство.

Овој труд има за цел да даде еден нов поглед за начинот на концепирање на наставниот процес со примена на креативни наставни техники за подобро совладување на јазичните вештини во изучувањето на Англискиот јазик како странски јазик. Исто така, ќе се добијат и одредени практични сознанија, а со цел подобрување на наставата по Англиски јазик.

Дефинирање на поимот креативност

Во Западна Европа, до периодот на ренесансата, се верувало дека индивидуалната креација е божјо дело. Но со развојот на современиот концепт за креативноста во периодот на ренесансата, па и потоа, се сметало дека креацијата потекнува од способностите на поединецот, а не од Бог. Креативноста своето значење го менува кон крајот на 18-тиот век, посебно во периодот на просветителството, во кој креативноста, а особено теоријата на уметноста, се поврзува со поимот имагинација. Сè до 19-тиот век, изучувањето на креативноста не било од големо значење и таа не се изучувала како посебен ментален процес. Според Ранко и Алберт (Runco and Albert, 1990), креативноста започнала сериозно да се изучува со зголемениот интерес за поттикнување на посебните разлики, односно со појавата на Дарвинизмот, при крајот на 19-тиот век. Научниот приод за претставување на креативноста започнува да се развива од 1950 г. со предавањето на американскиот психолог Џ. П. Гилфорд под наслов „Creativity“ (Arar and Rački – Арар и Рачки, 2003; Makel and Plucker – Мејкел и Плакер, 2008). Денес, постепено се напушта сфаќањето дека креативноста е особина на одбрани поединци и се смета дека претставува личен потенцијал (Vranjković – Врањковиќ, 2010).

Познатиот американски психолог Торанс (Torrance, 1972:203), креативноста ја дефинира како „процес преку кој личноста станува свесна за некој проблем или недостаток во знаењето, за кои не може да најде решение, па бара можни решенија поставувајќи и проценувајќи хипотези, кои ги проверува, а потоа ги соопштува резултатите.“ Според Валас и Коган (Wallach and Kogan, 1996), креативноста е способност за продукција на многубројни и ретки асоцијации, со кои креативната личност се впушта во ново и непознато што секогаш не води до успех. Според Колка (Kolka, 1988), креативноста е комбинација на флексибилност и оригиналност на духот на идеи, која му овозможува на поединецот да се отргне од вообичаените калапи на размислување и дејствување и да бара сопствени патишта за решавање на проблемот или за изразување на чувствата и мислите.“

Воведувањето на креативноста во наставата по странски јазици предизвикува суштински промени во однос на структурата и организацијата на процесот на учење, како и во однос на улогите на наставниците и учениците

во тој процес. Хармер и Литлвуд (Harmer, 2001 and Littlewood, 1981), сметаат дека наставникот може да се јави во улога на организатор, иницијатор, извор на информации, набљудувач со што го олеснува процесот на учење на јазикот, а, на тој начин, им се дава можност на студентите да ја покажат својата креативност при изучувањето на јазикот. Според Мејли (Maley, 1997), работата во парови или групи им овозможува на студентите да ги развијат своите јазични и комуникативни вештини и да ја изразат својата креативност, односно да ги користат своите знаења и искуство. Риверс (Rivers, 1987:9), смета дека наставникот треба да им овозможи на студентите самостојно да ги решаваат задачите во текот на активностите и да ги толерираат грешките што студентите ги прават во текот на користењето на јазикот.

Информатичката технологија во наставата по Англиски јазик

Користењето на информатичката технологија во јазичната настава, во која компјутерот има централна улога, опфаќајќи различни софтверски апликации, не треба да се смета за нов приод, туку како алатка која наставниците треба да се охрабруваат да ја користат почесто, односно како инструмент кој се чини дека е особено комплементарен со комуникативниот приод во наставата по јазик. Употребата на ИТ во изучувањето на Англискиот јазик како странски јазик станува важен дел на наставата по јазик (Wyatt – Вајат, 1984). Компјутерите и интернетот им помагаат на наставниците да ги следат современите трендови во методиката на наставата по странски јазик, да ги приспособат и надополнат учебниците со соодветни материјали и да ја поттикнат мотивацијата кај студентите за понатамошно учење на јазикот (Haughland – Холенд, 2000). При изучувањето на јазикот, информатичката технологија овозможува зголемување на активността на студентите и висок степен на размислување, со што се поттикнува разновидност, односно за одредена тема се истражува на различни начини и се користат различни извори и инструменти (Spencer – Спенсер, 1999). Со користењето на новите технологии, се создаваат и промени во наставните методи при самото изучување на јазикот, како и во организацијата на работата (Kern and Warschauer – Керн и Варшауер, 2000). Информатичката технологија овозможува комбинирање на повеќе модели за учење во текот на едно предавање, и тоа аудитивни, визуелни и аудиовизуелни, со што се остварува трајно знаење на студентите при изучувањето на јазикот (Muehleisen– Муелеајзн, 1997). Студентите покажуваат голем интерес и мотивираност за работа во сите активности каде е вклучена информатичката технологија, како и зголемување на својата продуктивност и значајно унапредување на своето учење (Lee – Ли, 2001). Примената на технологијата им овозможува на наставниците да спроведат поразлични начини на настава, преку различни приоди кон изучувањето на јазикот, кои допираат до студентите со различно ниво на подготвеност, различна заинтересираност и различни стилови на учење. Тоа значи дека наставниците треба да бидат соодветно обучени за примена на компјутерот во наставата и запознати со неговите можности во наставниот процес (Vallance – Валанс, 1998; Donaldson & Kotter – Доналдсон и Котер, 1999; Yang – Јанг, 2001; Chien & Liou – Чен и Лио, 2002).

Учењето на јазик со помош на компјутери во наставата по Англиски јазик, вклучува активности за комуникативна примена на јазичните знаења и има значајна улога во следните јазични вештини:

Слушање

Слушањето е можеби една од најважните области во полето на изучувањето на јазикот со помош на компјутери. Тоа е така, затоа што мултимедијалните пристапи покрај аудитивни и видеоелементи, содржат и други значајни технологии, како поддршка за текст, речници достапни со хиперлинк и преводи.

Вежбите за слушање вклучуваат презентации проследени со прашања за разбирање, некои дури и содржат целосни и делумни диктати. Еден вид на презентација, специфична за учење на јазик со помош на компјутери, е презентација на смисловни целини, во која протокот е непрекинат на интервали за да се поставуваат прашања во текот на презентацијата.

Говорење

Во однос на директната практика на говорењето, постојат гласовни говорни страници кои ги оспособуваат студентите и наставниците да комуницираат преку интернет за време на учење на далечина. Асинхронизираната говорна практика е овозможена преку говорна пошта или едноставно прикачување на гласовен интернет-фајл. Исто така, постојат програми кои дозволуваат симулација на ограничен разговор преку користење на софтвер за говорно препознавање. Повеќето програми се базираат на гласовни снимки – студентот снима еден ред од дијалози, а потоа дијалозите ги споредува со примерок на мајчин јазик. Повеќето практиканти советуваат дека користењето на текстбазиран на разговор, индиректно го поддржува развивањето на говорни способности поради синхронизираната и неформална природа на разговорот.

Читање

Почувањето на диск и на интернет-мрежа може да вклучува користење на технологии, како што се речник со хипертекст, преводи и записи.

Постојат и други начини за изучување на јазикот со помош на компјутери во процесот на вештината читање:

- користење само на интернет-мрежа: наставниците им задаваат на студентите задачи кои бараат пронаоѓање, разбирање и понекогаш консолидирање информации од интернет-мрежата

- едукативни страници

- вежби за текстуална реконструкција, како што се илустриран приказ, читање сложувалка, пополнување на текст со дадени зборови

- темпирани или периодични читања за да се развие брзина

- мултимедијално читање, како што е пишување на текст со зборување и динамичен илустриран материјал

- компјутери наменети за читање

Пишување

Вештината пишување претрпува значителни промени, со користењето на уредувачите на текст и со проверката за правилно пишување. Граматичките и стилските проверки се помалку корисни, а и користењето на лексикон може да биде контрапродуктивно ако студентите не се обучени во рамките на своите способности.

Некои други начини кои го подобруваат пишувањето се следните:

- користење на електронска пошта за подобрување на флуентноста

- користење на интернет-програми што обезбедуваат неопходни и практични информации/совети за пишување (tutorial programmes)

празен екран (мониторот е исклучен и студентите ги пишуваат своите идеи без да се деконцентрираат)

други продукциски техники

Граматика

Користењето на компјутерот го менува текот на учењето на граматичките особености на јазикот, со што им помага на наставниците да ги изложат студентите на разбирлививлезни податоци. Денес постојат:

вежби во вид на работна книга(на диск или на интернет)

подготвителни материјали за тест по граматика

компакт-дискони што се придружници на граматички учебници

граматички белешки поврзани со хипертекст во рамките на читањата

Изговор

Постојат неколку начини за вежбање на изговорот, а тоа се следните:

слушни, повтори и спореди. Овој начин е овозможен со помош на повеќе мултимедијални програми и е соодветен на касета –основни јазични лабораториски техники во аудиолингвален метод. Покрај сето тоа, истовремениот одговор на дигитализиран говор (враќање наназад не е потребно), го прави компјутерот поефективен инструмент за овој начин на работа.

визуализација:бранова форма, контурен интензитет, спектограм. Првото и последното имаат дискутабилна вредност. Брановите форми се лесни за компјутерот да ги произведе,но тие, повремено ги покажуваат само правците на интензитет. Овој начин е корисен при учење на ритам.Спектограмите се корисни ако имаат богати детали, кои обично ги нема на софтверот CALL и за нив е потребна фонетска интерпретација.

Бодување ASR (автоматско говорно препознавање). Компјутерот користи софтвер за препознавање на говор, со цел да се оцени точноста. Ова може да биде корисно, но постојат многу технички проблеми –квалитет на микрофонот, квалитет на звучната картичка и шумови во позадина, кои претставуваат променливи вредности и може негативно да влијаат на оценката, така што говорителите чиј мајчин јазик е англискиот можат да бидат оценети како да потекнуваат од друго говорно подрачје.

Вокабулар

Вежбите за изучување на вокабулар, во процесот на учење на јазик со помош на компјутери, се јавуваат во форма на електронски картички (поврзувајќи го зборот од немајчин јазик со превод на мајчин јазик или зборот од немајчин јазик со дефиниција на мајчин јазик).Постојат и други начини за изучување на вокабулар во процесот на учење на јазик со помош на компјутери, како што се:

речници и зборници поврзани со хипертекст

говорни речници, како: Longman, Oxford и Newbury House кои имаат речници со компакт-дискони

усогласени програми:овие програми бараат зборови во колекции на текстови и даваат примери на зборови кои се користат во тој момент во соодветниот контекст во кој се појавува зборот

речници со слики/вежби за вокабулар, користење на слики доколку се знае зборот, но не постои сигурност за значењето

Перцепцијата на наставниците влијае врз импликацијата на информатичката технологија, врз примената на методиката на наставната работа и врз процесот на учење(Garthwait and Weller –Гартвајт и Велер, 2005). Наставникот треба да

располага со образовен софтвер во зависност од потребата и намената при самата реализација на наставата. Тоа значи дека, во никој случај, компјутерот не може да го замени наставникот, всушност, наставниците кои користат технологија ги заменуваат оние кои не ја користат (Fotos and Browne – Фотос и Браун, 2004). Наведеното се потврдува и со следниот исказ на Смит и Хансон (Smith and Hanson, 2001:1), „технологијата во образованието започнува и завршува со наставниците.“

Заклучок

Учењето треба да се смета за плод на партнерство и интеракција помеѓу наставникот и студентот, улогата на наставникот треба да се состои во создавање на динамична училница и поттикнување на учество на секој студент и негово придонесување во учењето. Студентите, пак, имаат за задача да ја споделат одговорноста во обликувањето на интеракцијата и во завршувањето на задачата. За таа цел, наставниците ќе користат материјали кои ќе ги дозволат овие улоги, односно студентите ќе бидат поттикнути да ја преземат одговорноста за произведување информации, а не само да ги примаат. Креативноста во наставата доаѓа до израз кога се предлага наставен приод што става акцент на интеракцијата, разговорот и користењето на јазикот, а не на изучувањето на јазикот. Исто така, наставникот треба да им овозможи на студентите спонтана, неочекувана и истражувачка продукција на јазикот при изведувањето на активностите во текот на предавањата.

Литература

1. Arar, Lj. ; Rački, Ž. (2003). Priroda kreativnosti. Psihologijske teme.
2. Harmer, J. (2001). The Practice of English Language Teaching, third edition, London.
3. Haugland, S. W. (2000). Early childhood classrooms in the 21st century: Using computers to maximize learning. *Young Children*, 55 (1), 12-18.
4. Kern, R. and Warschauer, M. (2000). Introduction: Theory and practice of network-based language teaching. In M. Warschauer and R. Kern (Eds.), *Network-based language teaching: Concepts and practice* (pp. 1-19). Cambridge, England: CambridgeUniversity Press.
5. Kolka, A. (1988). Moze li savremena skola poticati kreativnost, *Pedagoski rad*, br. 4, Zagreb.
6. Lee, C. (2001). Selecting and integrating CALL software programs into the EFL classroom. Paper Presented at the ITMELT 2001 Conference, National University of Singapore, Singapore.
7. Makel, M. C. Plucker, J. A. (2008.). Creativity. U: Pfeiffer, S. I., ur. (2008.). *Handbook of giftedness in children*. 247-270.
8. Maley, A. (1997). Creativity with a small ‘c’. *The Journal of the Imagination in Language Learning and Teaching*, 4.
9. Rivers, W. M. (1987). *Interactive Language Teaching*. Cambridge: CUP.
10. Smith, Gerald F. 1998. Idea-Generation Techniques: A Formulary of Active Ingredients. *Journal of Creative Behavior* 32(2): 107-133.
11. Spencer, K. (1999) Educational Technology An-Unstoppable Force: a selective

- review of research in to the effectiveness of education media. *Educational Technology & Society*
12. Torrance, E.P. (1972). Un resume historique du development des tests de pensee creative de Torrence. *Revue de psych. Appl.*, 22, 203-218.
  13. Vranjković, Lj. (2010.). Daroviti učenici. *Život i škola*, 24(56), 253-258.
  14. Wallach, C.W. and Kogan, N. (1996). *Modes of Thinking in Young children. A study of the Creativity – Intelligence Distinction*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
  15. Wyatt, D. 1984. *Computers and ESL*. Orlando, FL: Harcourt Brace Jovanovich.